BİR "ELEŞTİRME"Yİ ELEŞTİRME

BESİM ATALAY

(Türk Dili) dergisinin 1 kasım 1957 tarihli nüshasında 87 nci sayfasında Bay Ömer Asım Aksoy'un (Eleştirme) başlıklı bir yazısı var. Bu yazıda, benim birkaç yanlışımı bulmuş olduğunu sanmaktadır. Sırasıyla cevaplandıracağım.

1 — "Bay Atalay, Divanda Kaşgarlının yaptığı Arapça bir tarifi Türkçeye şöyle çevirmiştir: *Koyun, geyik, bağırtlak kuşu, cariye, deve gibi şeylerin toplu bir halde bulunması, bu gibi şeylerin sürüsü.* Bu çevirmede birbirinden farklı iki kavram var: (1)...gibi şeylerin toplu bir halde bulunması, yani bir durum. (2) Bu gibi şeylerin sürüsü yani maddî varlık. Kaşgarlı'nın tarifinde, sadece (essirbü : sürü) diye tek anlam ve bunun açıklanması var. Bay Atalay durum bildiren birinci anlamı nereden çıkarıyor? Durum maddî varlıktan başka bir şey olduğundan, sürünün açıklanması da değildir. Demek ki, bu gibi şeylerin toplu bir halde bulunması sözleri yanlış bir çevirmedir. Daha korkuncu ise aynı şey olmıyan "...halde bulunması" ile "sürü"nün, biri ötekini açıklıyan sözler gibi yanyana kullanılamıyacağını anlıyamamaktır."

İşte, birinci itiraz bu. Bu itiraz karışık ve yanlıştır. Ne demek istediğini anlıyabilmek için hayli yorulmak gerektir.

Divan sahibi, yazma nüshanın 34 ncü sayfasında şöyle demektedir: "Essirbü ve hüve katiünminelganemi vezziba velcevari...". Ben bunu yukarıdaki şekilde çevirdim. Kaşgarlı'nın bu ibaresinde maddî varlıktan başka bir şey yoktur. Sürü maddîdir, Kaşgarlı, bunun maddî mânada olduğunu açıkça göstermiş ve açıklamasında koyun, geyik, cariye... gibi şeylerin toplu bir halde bulunması demiştir. Hiç yoktan ortaya manevî bir varlık çıkarmak istiyor. Arapça ibare açıktır. Benim tercemem de açık. Arapça kültürü olmayan ve (hûliyyat) kelimesine (hulliyat), (kisb) kelimesine (kesb) diyen (fevr)i (taşmak) sanan bir zatın tenkiti işte bu kadar olur.

2 — (Ettühfe) çevirmemde ben, nisbet karşılığında (oran) kelimesini almış ve "oran, ya bir sanata veya bir kimse ile veya bir vasfa..." demişim. Bay Ömer Asım, "Bu nisbete oran demek yanlıştır. Çünkü oran, azlık çokluk bakımından iki şeyi kıyaslama ölçüsünü bildiren matematik nisbetidir. Ettühfe'de geçen nisbet gıremer terimidir, ki bunun Türkçesi ilgidir. Bay Atalay nisbetin bu iki anlamını bile ayırt edememiştir" diyor.

Bazı kıymetli kaynaklar nisbet karşılığında, oran kelimesini göstermişlerdir. Bundan başka nisbet kelimesi için, (Lûgatı Osmaniye) iki anlam vermiş: "Nesnenin diğer bir nesneye taallûku ve ilmî hendese ıstılahatından olup miktarların..." demekle, bu kelimede iki anlam bulmuştur. (Kamusu Türki) dahi bu yolda yazmıştır. Bir de şu mahut Türkçe Sözlüke bakalım: Orada da oran

kelimesine, dört ayrı anlam verilmektedir. Birinci ve ikinci anlamlar benim verdiğim anlamı pekitir. Bay Ömer Asım, hiç olmazsa Kurumun çıkardığı sözlük'e bakarak itiraz etseydi, şimdi mahçup olmazdı. Başka tanık vermeğe lüzum görmüyorum.

3 — Ettühfe çevirmesinde (yor) kelimesine bir yerde (edat), bir yerde (ek) demişim. Sayfa göstermemiş. Olabilir. Ben, birçok metinler çevirdim. Elbette birtakım yanlışlarım bulunabilir.

Kendilerinin tek ve şişirme kitabı olan (Gaziantep Ağzı) adlı kitabının 10 ncu sayfa, 18 nci satırında, "Bazı vakit de kalkmağa üşendiğimden, unutmıyarak ertesi günü yazmak..." demiş. Bir satır aşağıda da, "Fakat ertesi gün çoğunu..." demiştir. Burada (ertesi günü) demek yanlıştır. Yine kitabının 202 nci sayfasında (ler, lar) ve (de, da)yı ek saymıştır. Herkes her şeyden evvel kendini görse çok iyi olur. Ben bu gibi şeyleri yanlış saymak isteseydim, o kitap kadar bir kitap vücuda getirirdim.

4 — "Bay Atalay, (Ekler Ve Kökler) kitabında (82) nci sayfada, bağdaşı şöyle tarif ediyor: (Dizleri büküp, baldırları haç gibi toplıyarak oturmak). Bağdaş mastar değildir ki, böyle tarif edilsin. Bağdaş bir oturuş çeşididir. Bir durumdur. Nitekim Şemseddin Sami şöyle anlatmıştır: (Dizleri büküp, baldırları haçvari toplıyarak oturmakla meydana gelen vaziyet). 17 numaralı eleştirmede de görüldüğü üzere bu gibi incelikleri anlıyamamıştır" diyor. Bu zat Şemseddin Sami'nin ibaresinin işine gelmiyen parçasını almıyor. Rahmetli, "Bağdaş kurmak, bu vaziyette oturmak" diyor. Benim yaptığımda budur. Bir de Vefik Paşa'ya bakalım: "Bağdaş, dizlerin bükülmesi, bağdaş kurmak, mürabba oturmak" demiştir.

Arapçayı, Türkçeyi, Fransızcayı kolbaşılardan çok iyi bilen (Mehmet Beha) bağdaş için kitabında şöyle diyor: "Sağ ayağı sol uyluğun ve sol ayağı sağ uyluğun altına alarak oturma".

Bay Ömer Asım burada önemli bir yanlışlık yapmıştır. "Bağdaş, bir oturuş çeşididir" sözünde, çeşit kelimesine lüzum yoktu. Çünkü, oturuş kelimesi tarzı ve nev'i bildirir. "Oturma çeşidi" dememiş. Çünkü (oturma) kısaltılmış mastardır.

Söz olsun, itiraz olsun diye yapılan uğraşmalar işte böyle korkunç sonuçlar verir. Bu zatlar mikroskopla başkalarının yanlışlarını arayacaklarına kendi kusurlarını ve sunturlu yanlışlarını görseler çok iyi bir iş görmüş olurlar. Rahmetli Ata'nın vasiyeti olan para ile çıkan bir dergiyi ellerine aldılar. Kırk yıldan beri iyi kötü büyük bir aşk ve iman ile çalışmış olan bir adama saldırış vasıtası yaptılar.

Nedir şu gülünç uydurmalar? Nedir şu kökü yabancı olan (örneğin) kelimesi? Nedir şu (yadsımak)? Nedir şu (yurdu)? Herşeyden evvel bunları görüp düzeltseler ya!

TÜRK DİLİ, Sahibi ve Mesul Müdürü : Türk Dil Kurumu adına Agâh Sırrı LEVEND.